

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
talunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltetnek.
Egyes száma ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Egy utazás.

A debreczeni ref. főgimnázium tanulóival és tanáraival egy Délmagyarországot és az Aldunát áttekintő öt napos tanulmányi utazásból tértünk haza.

Még most is zakatol fülünkbe a gépek dübörgése, érezzük a vasuti kocsik, a hajó himbalózását és szemünk előtt mintha szaladnának a tárgyak. Oly roppant távolságokat kellett megtenni, oly kevés időt lehetett a pihenésre fordítani, oly rendkívüli viszonyokhoz kellett alkalmazkodni, ha csakugyan látni és tanulni akartunk, hogy nem csuda, ha teljesen ki vagyunk merülve.

Ime az ismeretszerzés, a tanulás nehéz útja. Fiuk, kik most koptatjátok a vén kollégium padjait s ti öregek, kiket az iskola már régen pályához, kenyérhez és fedélhez segített, megbecsüljétek hát az iskolát s megbecsüljétek a szegény kálvinista tanárokat.

Megbecsüljétek, de éreztétek is a megismerésnek felemelő hatását s a megtett út feledhetetlen képei vonuljanak el szemetek előtt; gyűjtsétek csokorba a tapasztalatokat a melyeket szerzetetek és fordítsátok hasznotokra.

Mily szép volt a végtelen alföldi róna s mily kis kunyhók emelkedtek csak a nagy buza vetések közepén. Az iparnak, a kereskedelemnek vannak csak palotái . . . Mily elragadó látványt nyújtott az aldunai szép vidék, a Duna két partján emelkedő hegyek, a haragos folyam. De alig volt a folyón élet s az inség képe látszott a felségesen szép partok kis kunyhóiról. Nem a gazdag sik s nem az utólérhetetlen látványt nyújtó folyampart és bérc maga: az ember keze, az ész, a haladás művei adják meg az emberi lét feltételeit és alkotják meg a hatalmas városokat.

Ezek közül Szegedet, Aradot, Temesvárt vettük leginkább szemügyre. És mig szivünk az első kettőhöz vont, a pálmát a délvidék fővárosának egy félelmesen fejlődő óriásnak, Temesvárnak kellett nyujtanunk.

Nagy férfiai tevék nagygyá a hazát s a nagyokat megértő dolgos, munkás nép s a szeretet, melylyel ezek kölcsönösen egymás iránt s a haza iránt viseltetnek. Lám ennek is mily sok bizonyosságait vettük hosszú utunk alatt. Városunk, vallásunk, magyar voltunk irányították felénk a sziveket s a régi barátság, melynek tüze el nem hamvadott; szivetekbe véssétek ezek képét ifju barátim, ne felejtsetek az utnak emlékeit s azon Szegedet kulturpalotájával, Aradot Golgothájával, Temesvárt gyáraival, az Aldunát mesés szépségeivel s bennök a mi honfitársainkkal, jóbarátainkkal, ne feledjétek egymást, s ne feledjétek a hazát.

Haza! Ime oda vágyunk mi is a hosszú ut után. Az átélt napok eseményei, az elvonult képek összefolynak lelkünkben s az egész ut úgy tűnik fel mint az álom. Az élet álom, s mint a magas hegyek között harsogva rohanó folyam örvényeket alkotva, a szirtekbe ütődve, saját medrét tépve, marcangolva halad a nagy tenger felé. De onnét felszállnak párok alakjában hajjai a fellegekbe. A mi utunk is az enyészetbe vész, de azon átal a dicsőség egeibe vezet.

Óh dicsőség útja, melyen munka, tudomány, haladás, buzgó vallásosság és honszerelem segítenek előre, ti vezessétek a mi ifjainkat, a mi egyházunkat, a mi magyar népünket.

Vándor.

Konvent.

Ez a leghatalmasabb, de nem a legnépszerűbb testületünk mult gyűléskezése alkalmával nagy dolgokat végzett.

Határozott az új törvények életbeléptetésére nézve. Igen helyesen, de a terminusokat szükségtelenül nagyon kitolta. A törvény, törvény s ha már meghozatott és szentesítetett, legyen azzá is minél hamarabb.

Elvégezte a rendes folyó ügyeket s még több fontosabb fóruma elé utalt dolgot. Megalakult, a központi helyiség és iroda ügyében intézkedett. A debreceni ref. egyetem ügyében kapott s fellebbezés szerény javaslat tárgyalását szemérmetsen öszre halasztotta. Nyilván abban a hitben, hogy ez az egyetem nem késik. Megbízást adott az egységes liturgia előállítására s megszabta annak a kereteit. Itt azonban nem igen számolt el a szerkesztőnek felkért Novák Lajos theol. tanár ismeretes elvi álláspontjával.

Megalkotta az országos lelkészi nyugdíj intézet szabályzatát, eldöntötte a missziói lelkészek igazolási ügyében felmerült vitát és tüntetett az ország egysége érdekében.

A Horvát-Szlavon részek területén alakult egyházak hovátartozandósága felett felmerült kérdésben történt ez a lépés; nem helytelenül bár, de mégis nem minden hatásra számítás nélkül. Ilyen ize van a közoktatásügyi minisztérium eljárását bíráló éles hangú felterjesztéseknek is. Mindezeket halljuk örömmel, azonban konstatáljuk egyben azt is, hogy a ref. egyházat megmozgató egyetemes állásfoglaláshoz ezek a csipkelözések nem sokat érnek. Itt vagy a klerikalizmus elleni elszánt harcra van szükség, vagy ha ennek ideje el nem érkezett volna, a lehető engedmények kicsikarására és a lelkész fizetések rendezésének napirendre hozatalára. A konvent ellenzéki magatartása az elsőre kevés, a másodikat pedig nem fogja előmozdítani. Azonban reméljük a legjobbat.

Semmi jót nem várunk azonban a missziói egyházak lelkészeire vonatkozó bürokratikus határozattól. Itt az adminisztratív szellem megölte az evangéliomi szellemet és az apostoloknak felibe kerültek a hivatalnokok. Rosz dolog lesz ebből mind az egyetemes egyházra, mind különösen a mi egyházkerületünkre nézve. Első sorban egy bizalmatlansági indítvány a kerület konventi tagjai ellen, azután üldözés a missziói lelkészek és a békésbánáti egyházmegye ellen, szóval testvér harc. Azok a kik e harcot kiélestitették, sárkányfogakat vetettek el és akkor a midőn kerületünk régi egyensúlyát vissza kapta, új telfordulást okoztak. És ez nagy baj. Ugy is

van aggodalmunk és nyugtalanságunk elég. Többek közt a lelkész-nyugdíjintézet némely rendelkezései miatt. A hatalomnak joga lesz fegyelmi uton is nyugdíjazni. Mi lesz e rendelkezésből, ha azt egymással szemben álló felek gyakorolják?

Zavarosnak látszik az egyházi adó teher könnyebbitésére szolgáló utak és módok igénybe vétele. Félő, hogy a gyakorlottabb, eszesebb, összeköttetésekkel bíró egyházvezetők itt is felibe kerülnek a gyengébbeknek és tehetetlenebbeknek.

De ne fessünk rémeket. Ma még legalább élünk. Gerilla harcban amúgy kurucosan kapkodjuk a kormányt. Rendes hadjárat kellene. A bürokratizmus Geszler kalapját emeljük fel. Lélek kellene. Büntető határozatokkal akarunk gyógyítani. Csak szeretet építhet egyedül. Belbékére volna szükségünk, testvér harcba indulunk. Az Isten legyen nekünk irgalmas és kegyelmes.

Dr. Ferenczy Gyula.

Az iskola és a társadalom.

Európa a nemzetállam fejlődés jegyében van és csaknem mindenütt foglalkoztatja az elemeket az állam és egyház viszonya. Különösebben az oktatás illetve az iskolaügy az a terület, melyen legtöbb az érintkezés a saját jellemegységét fejlesztve munkáló s terjesztő állam és egyház között. Mind az egyház, mind állam kezében az iskola a fejlődés alapját lerakó eszköz, a társadalom pedig a fejlesztendő.

A nemzetállamfejlődés adott tény, mely az elébe gördített akadályokat zugva söpri el, vagy csendesesen hordja el utjából a gátat építvén belőle magának más helyen védő partokat. Az az egyház, mely kikapcsolja magát a nemzettől idegen befolyás hatása alatt a nemzeti államfejlődésből, összeroppan rendeltetése ellenére a nemzetállam teljes kifejlődésének örömmünepén. És ha Krisztus nagysúlyu kijelentését: az én országom nem e világból való, emlékünkből őrizük, tisztán áll előttünk az autonomia mely vonatkozása: mert csak az az Egyház fogja a nemzetállam fölött álló magasabb egységben összefoglalni a társadalmat, mely a nemzeti fejlődés tusáiban és a béke idején jelleme szerint legszorossabban összeforrt a nemzetállammal nem anyagiakban, hanem ethikailag a fejlődés törvénye szerint, Bizonyára ily sugallat tartja fenn régóta a debreceni egyetem eszméjét, nem pedig meglehetősen kevés dologért, meglehetősen jóvedelmű

állások szervezése. Mert a misztikus villamosság a szigetelő üveglapra hintett bármilyen tisztaságu homokszemeket sem fogja bámulatos, sőt semmilyen rendbe szedni. Chladni hangtani kísérlete szerint rögzített üveglap kitartó, szabályos rezgésbe hozandó : ekkor a csomó pontok körül szabályos idomok keletkeznek. A nemzetállam fejlődésfokon az üveglap a társadalom, homokszemek az egyesek, egyik csomó pont a legmagasabb foku tanintézet, az egyetem; a kitartó, szabályos rezgést keltő erő az összeforrásra képes nemzeti és protestáns szellem.

A nemzetállam iskolarendszere még nem megállapodott, míg az egyházé önmaga számára teljes — a papsággal a csucsponton. Ezért a vallási-egyházi vonatkozásokat nem jelölve meg ez alkalommal, az iskola és társadalom fejlődése alatt érvényesülő kölcsönös hatásokra mutatok rá.

Az iskola keletkezését bizonyos területen együtt élő családok körülményei tették szükségessé. Már e korban a szerves társadalommá való összeforradás előrehaladt állapotban volt. Előző időkben az ismeretszerzés, gondolat és érzélemvilág bölcsője, a gyermek és ifjúkor kiforrásának színtere a család. A létfentartás eszközeivel is a család ösmerteti meg az egyeseket. A létfentartáshoz akkor is megfelelő tudás, gyakorlatosság és jellem volt szükséges. E korszak a családi nevelés virágzó ideje. A családi nevelés tényezői az idősebbek, tehát a tapasztaltabbak tisztelete, vezető volta, az ezeknek való engedelmesség és az önálló munkálkodásra való szoktatás. Anyaga a családi élettel összefüggő gyakorlati ösmertetek elsajátítása tapasztalathól. Célja mint magasabb szempont : az idősebbekben nyilatkozó eszmény elérése.

A családtagokat összefűző, szoros és legnemesebb, feltétlen és kölcsönös ethikai viszony befolyása alatt a családi tanítás nemcsak ismereteket közölt, hanem a jellemképzés kérdését is oly sikerülten oldotta meg, hogy az egyes családok jellege hagyományként szált utódról-utódra s a család a családi jellem kifejlődésével ható tényezővé, történeti hatalommá lett, mint az emberi fejlődés egy periodusának productuma. Minthogy a családban a vezetőnek alkalma nyílt, hogy az oktatóndó kisebb-nagyobb méretű egyéniségéhez alkalmazkodhassék míg magához a kiforrott családi jellem magaslatára emeli s a nevelendőnek ideje és bő alkalma volt egyéniségét önerejéből fejleszteni : a családi nevelés fő jellemvonása az, hogy a tiszta egyéni jellemet a családi jellemből, mint az idő folyamán folyton ható elevenerőből fejt ki a köz javára is.

De az életben szükséges folyton bővülő ismeretanyag, fokozottabb munkaerő alkalmazá-

sának szüksége s a rendelkezésre álló időnek ezzel járó nagyobb becsértéke, a családtagok elfoglaltsága vagy a tanítás vezetésére kevésbé alkalmas volta s a szükségesnél így elért csekélyebb eredmény, vagy a családi élet szükköre a kifejlett életviszonyokhoz képest azt tette célszerűvé, hogy a családban nem tapasztalható tudásanyaggal fogalmakkal is megösmerkedjék a család minden tagja : több család az ismeretanyag közlését az iskolára bizta, egy arra való egyén kezébe tette le. Itt kezdődött az átmenet a családi neveléstől az iskola rendszerre. Természetesen az iskolától legalább is azt várták, a mit a családi nevelés nyújtott volt a növendéknek a család erősítésére, pedig az ethikai kötelék a gyermeket teljesen a családhoz fűzte. Míg az iskola és család, vagy jobban mondva a család az iskolával közvetlen, bizalmas összeköttetésben volt s lehetőleg olyan széles ismeretkörrel rendelkezett, mint a melyet az iskola közöl, a növendék az a családi élet kiegészítőjének tekinthette. Tehát a növendék előtt az iskolát és családot ugyanazon ethikai egység fűzte össze.

A családi jellem az iskola nyújtotta új anyagot is magába olvasztotta. Ez által csirájában már megvolt a további fejlődés alapja mely az egyénekből álló tömegre föltétlenül áll ; az egység differentiálódott, a családi jellem gyöngült hogy új csoportosulás keletkezzék. Ez új csoportosulás szélesebb keretű társadalmi rétegek megalakulására vezetett. Ekkor az iskola új feladata az lett, hogy a családi nevelés ethikai tényezőjét is, mely a családban folytonosan gyöngült az elfoglaltságból, vagy élvezetből eredt „kifelé“ való élés miatt, fentartás végett a maga körébe eszközei közé fölvegye ható tényezőül. Így vált az iskola a befolyásos történeti hatalommá lett családi jellem fentartására szolgáló új, a viszonyok szerint önálló tényezővé, különösen midőn a differentiálódás miatt már történeti ható tényezővé lett vallás, erkölcsi hatásával pótolta az erkölcsi nevelés hiányos eszközeit.

Az iskola mint a család számára alkotott intézmény a kicsinyek közt, kik szorosán csatolódnak a családhoz, nem érheti el a család kívánta eredményt a család támogatása nélkül, mert ismereteket közölhet, de erkölcsi hatását az otthon és az iskolán kívül eső tényezők leronthatják, de felső fokon, az önálló értelmesség színvonalán (közép iskola, egyetem, felnőttek oktatása) az iskolai nevelés ethikai hatása a maga teljességében érvényesülhet. A mint a családi nevelésnek productuma lett a család történeti hatalommá alakulása, tehát egy ható egység teremtése, úgy az iskolai nevelés is magában hordja egy még szélesebb körű egység ki-

alakulásának csiráját a vallási nagyobb körű egység differentiálódásával különösen Európában erőteljes fejlődésnek indult politikai nemzetállam-egységet első sorban. Ennek keretében már felfel tűnik a tiszta ember egyén, mely egyesítvén magában a család, nemzet, vallás történeti hatalmak tényezőit, mint az iskola nevelésének végső eredménye, tartalmilag integrál, de fejlődésének jelleme szerint differential: olyan egységnek része, melynek részei is az összesség jellemével bíró egynemű, önálló egységek.

Ily egyénekből állana az ideális társadalom, mely Krisztus által a Keresztyén Egyház célja is.

De az iskola a társadalomnak csupán szerve. A társadalom az iskolai nevelés befolyásán kívül más hatások alatt is áll s így változása nem közvetlen eredménye az iskolai nevelésnek.

A társadalom az iskolától függetlenül saját mivolta szerint létezik s azon erők mozgatják melyek létrehozták: a gyöngeségérzet s erősödni törekvés másnak a felhasználásával.

A nem pozitív erő önmaga számára pozitív erőt termel s a tényleges erő, míg más gyöngítésére törekszik önnönmagát emészti, ez a társadalomváltozás folyamata.

A társadalom alkotó erő létrehozza a foglalkozási ágak szerinti, rétegekre való tagozódást a család szélesebb körű típusaként, melyben azonban a család etikai értéke a családtagoknak különböző rétegek közt való megoszlása miatt és ugyanazon réteg tagjai közt az érdek-közösség mellett csakhamar fellépő érdekellentét miatt nem érvényesülhet, sorvad. A család a gazdasági rétegekben a törvényes szaporodás eszközévé süllyed fokról-fokra. Igen csekély érték ezzel szemben a társadalomalkotó erőnek tömörítésre kényszerítő az a hatása, mely a különböző társadalmi rétegeket az egymásra utaltság által igyekszik egységbe foglalni. Mert a család etikai eltompulásával kapcsolatban a társadalomalkotó erő még a nyelv egység hatalmas erejét és a nemzettudatot is kikezdi; jöllehet mindezek nem éppen a társadalomalkotó erő szülöttei. A nemzet már a családi egység jellemével, ennek beosztása szerint, a társadalom alakulásakor már történetivé vált vallási transcendens ható tényezővel etikai alapon álló szervezetegység, mely a fejlődésnek hosszú időkre keresztül szolgáló — a nyelvi egység szét hullásáig. A nemzet a családból a kevésbé erkölcsi alapon létrejött társadalmi rétegeken keresztül fejlődött és szükségképen ki kellett fejlődnie, mert e rétegen se külön, se együtt a család etikai jellemét regenerálni, tovább fentartani a partializálódás megindult folyamatában nem képesek, sem a maguk jellemét gazdasági kár nélkül és ideig-

óraig tartó erőszak nélkül az összes rétegekre ki nem terjeszthetik. Ezért a társadalmi rétegek abszolút önállók nem lehetvén, a nemzet állam a második fejlődésfok, melyet a nyelv egység, a fegyveres erő hatalma, a nemzet szellemereje és társadalomalkotó együtthatása teremt meg.

A mint az iskolára szüksége lett a családnak az első fejlődésfokon, szüksége van a nemzetnek; a nemzet sem lehet el iskola nélkül, ha célját el akarja érni. Azt az etikai célt t. i. mely a nemzeti fejlődés csúcsa: a nemzeti jellemet és általános fejlődés ható tényezőjévé tenni.

Az iskola jellemének, akár külön a családot akár családot és nemzetet egyszerre akarja szolgálni, megváltoznia nem szükséges mert szerepe csak az, hogy a szükségesnek megállapított kulturanyagot közölje és a történetivé vált tényezők vallás, család erkölcsi hatását melyhez ma már a nemzet kialakulta után a nemzeti egység ható ereje is járul, fentartsa. Az iskola tehát a nemzet szempontjából szellemvezető és irányító, valamint a nemzetre kiválóan fontos „család“ degenerációjának nélkülözhetetlen gátolója. A nemzeti államfejlődés az iskola működésének keretét is szélesebb körre kívánja kiterjeszteni azért, hogy a különböző rétegekben élő egyes tagjai a szétágazó, szakokba sorolt ismeretanyagot elsajátíthassák és úgy a magok, mint az állam javára gyümölcsöztethessék. A családi nevelés iskolája a gyermekeké, a nemzetállam iskolája a felnőttek, a családfentartók erejének gyarapítója. A nemzet szempontjából tehát első sorban a társadalmi rétegek tanítása és nevelése nyomul előtérbe, de ez csak akkor válhat erkölcsi eredményüvé is, ha az állam a családi életnek már egyszer szükségessé vált követelését elemi iskolák által a nemzeti fejlődés szempontjai szerint kielégíti.

A nemzeti fejlődés tehát benső szükségéből az oktatásnak két tagozatát kívánja: a család számára a gyermek tudatosságának kifejlődéséig terjedő elemi iskolát és a nemzet gerincét képező társadalmi rétegek oktatását. Ez utóbbit, minthogy a nemzet létalapja is kettős: szellemi és anyagi, vagy gazdasági, középoktatásnak bátran nevezhetjük. A kulturanyagnak nemzeti szempont alá kerülése, továbbá a középoktatásnak — közhasznu értelemben véve — eredményesebbé s nemzetivé lételenek óhaja létrehozta a nemzeti kereten túl is emelkedő Tudományegyetemet (ideértve a Műegyetemet is), mint főiskolát.

Az elemi iskola és az Egyetem feladatának teljesítésére legalkalmasabb iskolai szervezet megalkotása és a kulturanyagnak megállapítása különösebb nehézségbe nem ütközik.

Az elemi iskolát illetőleg tekintetbe kell venni, hogy némelyek különböző okok miatt a lehető legkevesebb köteles iskolaévet végzik leginkább azért, mert a család igénybe veszi a gyermeket, mihelyt úgy véli, hogy saját viszonyai közt már elég tudással rendelkezik. Ezért az elemi iskola lehetőleg úgy tanítson, mint a családi nevelés idején a család: a hol lehet s eleinte csak olyat, a mit tapasztalatszerzetéssel lehet, melynek eszköze a megfigyelésre szoktatás. Minthogy a gyermek jellemének fejlődését e korban túlnyomólag a család irányítja, a család pedig a jeleztem társadalomalkotó erő befolyása alatt áll, a gyermeket mindjárt meg kell ismertetni a család ethikai alapjával. Ez által a gyermek révén a család az iskola ethikai erősítése alá kerül, ha arra rászorult. Ha pedig a gyermek otthon és az iskolában egyenlő erkölcsi befolyás alatt van, kétszeresen megizmosodik erkölcsi ereje az esetleg hozzáért utca, cselédbefolyás stb. rontó hatása dacára. Az iskolának a gyermek által való befolyása a családra a nemzet szempontjából szükséges. A jelzett módszerű tanítást pedig, melynek eredménye a gyakorlatias szellem, a család kívánja a társadalom mozgó erejének befolyása alatt.

A tulajdonképeni nemzeti erő letéteményesei a társadalmi rétegek jelleg szerint elkülönülve s az állam ethikai szervezete által egyensúlyozott egységben. E rétegek, bár osztálykülönbség-jellegük szembeszökő, nem képeznek merev kasztrendszer a keresztyénség által virtuálissá tett egyéniség érzete miatt. E rétegekből a szellemi, erkölcsi és anyagi önállóságot szerzett egyének alkotják a nemzeti társadalom gerincét, a középosztályt. Minthogy a nemzet az államban egységessé lett társadalom: a középoktatás az állam ethikai jelleme és a társadalom anyagi eredete szerint kettős. Az a nemzet, melynek tagjai a nemzeti lét e kettős alapját személyiségükben egységgé olvasztani nem képesek, a gyöngye sorsára jut. A mint a gazdasági irányú társadalmi rétegek nem nélkülözhetik a szellemi kiképzést a nemzet szellemi és erkölcsi erejének általánosulása, felvirágzása szempontjából, ép-úgy szükséges az is, hogy a szellemi munkások is indítást nyerjenek a nemzet gazdasági életének erősítésére. Míg tehát az állam a szakokra különült rétegek oktatását tagozott szakiskolákkal kénytelen végeztetni alkalmazkodva a fejlődés okozta differentióldáshoz, addig saját egységének fentartása céljából arról kell gondoskodnia, hogy a szakoktatással megerősített rétegek közt a természetes átszivárgás fölfelé és lefelé az élet hullámzó változása alatt a viszonyok szerint utját megtalálhassa. Más szóval, míg erő-

siti az állam az egyes társadalmi rétegeket, a köztük levő elválasztó korlátokat gyöngíteni igyekszik, mert lerombolni nem lehet.

(Folyt. köv.)

Kutasi Károly.

Az evangéliom és korunk szociális küzdelme.

Mindnyájan egyetértünk abban, hogy a szociálizmus ma már „nagy hatalom.” Alig van ember, a ki szociálistának ne vallaná magát. A bankár és a gyáros félelemből, a nyomorusággal küzdő munkás meg kenyérséghől. De hogy tulajdonképen mi a szociálizmus lényege, legtöbben ferdén ismerik. Sokaknál még nagyobb lesz a tévedés, mikor e társadalmi reformációt a Jézus tanításával mérik össze. „Add el minden marhádat és az árát oszd szét” — hirdeti Jézus és e kikapott mondás alapján táplálnak némelyek agyrémekeket. Pedig Jézus és a szociálizmus szervi kapcsolatban állanak egymással. És e két dolognak ismerete különösen lelkészre nézve manapság a legelsőrendű feladat. Sajnos azonban, hogy e viszonyt tárgyaló magyar nyelvű munka még nincsen kezünkben; épen azért hiszem, hogy nem lesz egészen felesleges, ha egyik bási lelkész: *Ragaz* fenti cím alatt kiadott ki munkáját* e helyen ismertetem. A szerző u. n. liberális theologus, ki a Krisztus megváltói munkáját egyedül tanításában ismeri fel, következésképen a bibliai tan egyik felét elveti s így egyoldalulag jár el: mindazonáltal az *Idvezítő társadalmi programját* igen szépen és a maga valóságában terjeszti elő.

* * *

A szociálizmus jogosultságának és lényegének átértése céljából mindennek előtt a ma uralkodó gazdasági rendszert, a *kapitalizmust* kell ismernünk. Mit értünk ez alatt? Távrolról sem egy p. o. a láda fenekén összekapargatott pénztöke ez, hanem olyan gazdasági rendszer, mely a holtitökét valamely üzletvállalatban úgy forgatja, hogy az önmagát a tulajdonos javára lehetőleg minél többszörösen megsokszorozza. Födolog, mely magának minden mást alárendel, a folyton növekedő töke. Segítőtársa, mondhatni teremtő atyja e rendszernek a *gép*. Ennek segítségével egészen szellem nélküli holt mechanizmussá vált. Az ember, a munkás szinte csak a töke egy része, ki annak növekedését elősegíti. Kicsérélődtek a lelkek egészen. Nem az ember uralkodik a töke és gép felett, hanem ezek ő rajta. Az lett mintegy személyiséggé, emberré, ez pedig élettelen eszközzé.

Átkos eredményei aztán messze kihatóak.

Munkaadó és munkás között semmi lelkikapocs. Egymást nem ismerik. Nők és gyermekek ennek érdekében végeznek erejüket meghaladó gyári munkát, mely szervezetüket és fejlődésüket bénítja s így a faji elsatnyulást is maga után vonja. A városok, mint gyári központok megnövekednek; előláll tehát természetesen a

* Das Evangelium und der soziale Kampf der Gegenwart. S. 66. 1906.

földdrágaság, majd az ebből láncolatosan kiágazó lakásinség, köznyomor, gyermekhiány és prostitúció.

De súlyát érzi földműves is. A régi jó és hasznos foglalkozások megszűnnek. Ruhát, szerszámot sokkal olcsóbban előállít a gyár. Mezei munkát végeznek a gazdasági gépek. Az egykori földműves kénytelen ott hagyni faluját és ha pénzhez akar jutni, gyári munkát kell vállalnia, tehát akarva nem akarva szolgálni a maga veszedelmére a kapitalizmust. Itt a kivándorlás kulcsa.

De általában a modern művelődésnek minden ágára, a művészetre, a tudományosságra, az erkölcsfejlődésre,* még a politikára is rátette a kapitalizmus a maga oroszlantálpait.

E rendszer ellen küzd már most a szocializmus. Van ugyan az emberiségnek egy bizonyos köre, mely e küzdelmet nem helyesli. Ezek az u. n. patriárhális, konzervatív gondolkozók. Felfogásuknak csuespontja, hogy a földön minden társadalmi eloszlás *isteni rendelkezés* nyugszik. Innen van, hogy némelyeknek uralkodni, másoknak p. o. engedelmessékedni kell. Minden munkásszervezkedés szüségtelen, mert a gyűlölködésre vezet; a mennyiben p. o. isteni rend ellen támad, egyenesen istetelen.

Szüség azonban már azt is tudunk, mi a szocializmus lényege?

Talán materializmus vagy vallásgyűlölet vagy szabadszerelem vagy épen anarchizmus? Egyik sem. Épen abban csalódnak sokan, hogy e fel-feltűnő jelenségeket tartalom gyanánt fogják fel. A szocializmus még a marxizmussal sem azonos, hanem egyszerűen küzdelem a kapitalizmus ellen. Láttuk, hogy ott a főcél a tőke megsokszorozása az egyén számára! minél több nyereség megtakarítása: tehát magánpénzgazdaság. A szocializmus pedig ez igazságtalan individualizmus megszüntetésével a nyert jövedelmet a köz számára akarja fordítani. A közös munkának minden eredménye és java ne egyeseknek a kiváltsága legyen, hanem szolgálja a társadalom egyetemes közérdekét. A termelési produktumokat és eszközöket az egyén kezéből kivenni és átvenni a közjavára, egymás érdekében történő együttmunkálkodás, teljes gazdasági szolidaritás — ez az eszményi szocializmus lényege.

E társadalmi, illetve gazdasági irányzatokkal állítunk most párhuzamba a különböző vallásos meggyőzésekkel.

Egy nagy csoportja az embereknek a vallásban *nyugalmas* keres a bűn és az általános aggodalmaskodás ellenében. Egy örök való állapotot ismer: a Krisztusban feltalálható és megnyert üdvöt. Mögötte az idvezítő váltságghalála, előtte meg az ebből egykor majd ráharamló üdvözítő boldogság: ezek adnak az ilyen embernek lelkinyugalmas. A körülötte nyüzsgő társadalommal nem igen törődik. A maga kis körében, egyéni-

* Igen jellemző e héten p. o. Magyarországon is Apponyi Albertné legújabb kezdeményezése. Mint olvasom a lelkészeket és tanítókat felakarja szólítani, hogy prédikáljanak az alkoholizmus ellen. Pedig ez csak olyan körösi szentelt víz lesz. Az alkoholizmus és éhezés, vagy mondjuk rossz táplálkozás ikerestvérek. Sokkal logikusabb, na meg őszintébb dolog is, ha főrangú hölgyeink előbb a maguk felsőbb köreit gazdasági reformokért ostromolják meg. H. P.

leg munkálkodik ugyan, de arról, hogy ő az emberi társadalomnak, mint szoros *egységet* képező organizmusnak a tagja és mint ilyen az egésznek érdekében és az *egészre* tekintettel kellene felfogni hivatását, nem igen vesz tudomást. Az ilyen vallásos meggyőződés tehát jámbor önzésen alapul.

E mellett azonban a történelem azoknak körét is felmutatja, kiknek nem elég hinni a Krisztusban, hanem vallásos meggyőződésüknek sarkpontja a Krisztus *követése*. Vallásos áhitatuk nem az üdv élvezetében, hanem a cselekvésben nyilvánul. Minden törekvésük az Isten országának megvalósítására irányul. Krisztusnak keresztalálakor nyilvánított önfeláldozó szeretete előtt leborulnak, de nem hogy tétlenül megpihenjenek, hanem hogy kimenve a világba, azt az Isten számára meghódítsák. A hit helyett inkább az emberiség *szükségből való megszabadulásának reményességét* viszik a világba és azt a szeretetet, mely embertársaink közös boldogságát tüzi ki célul. Egyéni üdvünk helyett felebarátunk üdvé fontosabb. E vallásos meggyőződés az előbbihez viszonyítva radikális, illetve szociális jellegű.*

Amde halljuk Jézust magát.

Tanításának középpontja az Isten országának eljövetele abban a viszonyban, mely van Isten és ember, ember és Isten meg ember és ember között. Az Isten a mi Atyánk, ki szeret minket. Viszont ezzel tartozunk neki mi is; de egymásnak is, mint testvéreknek. A mit nekünk a mi Atyánk ad, azt úgy adja, hogy a mi testvéreinkkel, kik neki szinte gyermekei, közösen használjuk. A második főparancsolat, mely embertársaink szeretetére kötelez az elsőhöz hasonló erejű. — Ezért mondja Jézus, hogy a mit az ő kicsinyeivel cselekszünk, azt tulajdonképpen vele cselekszünk. Ez a ker. ember feladata. Istennek szolgálni az által, hogy embertársainknak szolgálunk. Felebarátainkban Istent kell meglátnunk és ahhoz képest tisztelnünk őket. Az ilyen *szolgálatban* áll a tulajdonképeni lelki szabadság. Szolgál a ker. ember is. De nem azon elv alapján, hogy némelyek uralkodni, mások engedelmessékedni tartoznak; nemis az erős hajtja a gyengét a maga jármába, hanem — mily óriási különbség! — az *erősebb a gyengébb szolgálatában áll*, segíti ezt. Mi más ez hát, mint egymásért vállalt szolidaritás?

Persze az ember nem szereti az ilyen szolgálatot. Van egy lánc, mely őt a röghöz köti: a *mammon* szeretete. Jézus szemében, ez az Istennek legnagyobb elensége. Nem a bűn, nem a gonoszság, nem a hitelenség, nem is a világiás léhaság, hanem a mammon. Minden rosszaságnak ez a szülő anyja. A keresztyén embernek legragyogóbb ékessége a lélek szabadsága, ez pedig azt épen szolgátságban tartja. Elszakítja Istentől, embertársaitól és kényszeríti, hogy neki hódoljon. Démoni erő, mely ott ül a lelkeken és azokat folytogatja. A végeredmény pg. az, hogy Isten gyermekei helyett ördögfiakká teszi az embert.

Látnivaló hát, hogy az evangéliumi tan és a kapitalizmus egy gyékényre nem kerülhetnek. Ez amazzal annyira ellentétes, hogy egészen arculcsapja azt. Az evangélium egészen más gazdasági rendszert követel. A szerszám az marad, hanem a *szellemnek* kell megváltozni. A mai rendszer mellett az embernek embertársához való viszonyát a *pénz* szabja meg. Az ilyen közösség, melynek alapja az igazi szellemi érték, tehát a

* Itt látható szeező egyoldalúsága. Szerinte tehát már itt e földön megvalósulhat Istennek országa, holott a teljes bibliai értelem szerint minden mi nemes cselekvéseink dacára is ez ország csak kezd megvalósulni ide alant. H. P.

képzettség, tudomány, művészeti rátermettség vagy éppen vallás, a nagy ritkaságok közzé tartozik. Azon az uton vagyunk, melyen társadalmunk és kulturánk lélek nélküli mechanizmusba megyen át. Ezt kell megakadályoznunk. Vissza kell adnunk a szellemnek személyiségét és öntudatát, a mi természetes követelése. Hadd uralkodjék az ember és ne ő rajta az élettelen anyag. Arányosságot kívánunk, mint az testvérekhez illik. A föld javai elégségesek és Istennek asztala gazdagon meg van terítve minden gyermeke számára. Ott nincsen az evangéliumból csak egy kis jotta sem beteljesítve, a hol egyik oldalon óriási felesleg, a másikon pedig szinte olyan kiáltó hiány és szükség; egyiknek kényelmére nagy kéjker, benne szépen épített villával, melyet az évnek csak egy-két hónapján lakik, a másik pedig sötét és egészségtelen oduba, kénytelen meghuzni magát. Igen! új rendet, evangéliomi alapon állót kívánunk. És milyen legyen az? Talán a szociálizmus követeléseinek megfelelő? Nem lehet mondani, hogy a szociálizmus Jézus eszményeit és követelését kimeritené, de az tény, hogy olyan lépcső, melyre ha fellép az emberiség sokkal közelebb jut elérendő céljához.

(Folyt. köv.)

Hajdu Péter.

TANÜGY.

Újabb irány és eszköz a népiskolai nevelésünkben.

A magyar népiskolai tanügy fontos kérdése ma abba a stádiumba jutott, a miben az emberiség két ezred évvel ez előtt, az idők teljességében, várta a szabító Messiást.

Fent és alant, az irányadó körökben éppen úgy, mint az egyszerű nép lelkében epedő vágy nyilvánul egy szebb, jobb korszak után, melyben a népiskola, hivatása magaslatán, képes lesz megfejteni azt a nagy társadalmi problémát, mely szoros kapcsolatban áll a megélhetős nehéz küzdelmeivel és ez által magával a szociális kérdéssel és nemcsak megmutatja, de rá is vezet arra a helyes utra, mely megteremti az új, egészséges, teremtő, productív társadalmat.

Mindenki erzi, hogy a mai népiskola nem az, a minek lennie kellene, mint egykor a próféták ajkain a kiáltó szó, úgy kél fel nap-nap után, a nevelésügyi irodalomban a jajszó, mely megítéli a jelent, rámutat a mulasztásokra, ferdeségekre, melyek vádat emelnek a legmagasabb körök és hivatásos tényezők ellen egyaránt, mivel a meghozott anyagi és szellemi áldozatok mellett is alig tettünk fél évszázad alatt egy lépést a népnevelés célirányos, a gyakorlati életbe átültetése érdekében.

Sajnos azonban, hogy a felszólalások közt nagyon sok, csak egyszerű stylus gyakorlat. Zugolódás, elégedetlenség, jajszó, itt-ott az orvoslás némi halvány árnya, de csak jajszó, csak zugolódás a legtöbb esetben, azaz a bajnak, a fogyatékoságnak megállapítása, de csak fél munkával, a hol az igazi orvosnak megállnia nem szabad, hanem keresnie kell a bajt, a betegséget meg-

szüntető orvosszert, mely gyógyulást, új erőt, életet biztosítson.

Csak nem régen hallottam egyik tanügyi író s vezető emberünk ajkáról elhangzani azt a szigorú ítéletet, mely szerint a jövő, mai tanítási rendszerünket rövid időn belül el fogja itélni s úgy fog megemlékezni arról, mint a szellemi kínzások szörnyű korszakáról.

Erős ítélet, kétségtelen. Önmagát is elítéli vele a szóló, de ez nem tartja vissza attól, hogy az igazságot kimondja. És az ilyen ítélet, az ilyen panasz nem ritkaság. Felhangzik az nem ritkán egyes műveltebb szülők ajkairól is, kiknek legközvetlenebb alkalmuk van tapasztalni, hogy mai iskolarendszerünk úgy külső, mint belső berendezésével együtt nem tart lépést magával az élettel; nem nevel, nem erősít s nem termékenyíti meg a gyermek szívet, lelkét magára a későbbi gyakorlati életre.

Nem értek egyet egészen a fentebb idézett szigorú ítélettel, nem látom olyan sötétnek a jelent. Mert bár igaz az, hogy a voltaképeni nevelés majdnem mostoha gyermek a mai tanítói eljárás legtöbbszörében és igaz is, hogy rengeteg sok száraz ismeret anyaggal töltjük meg mind a tanítói pályára készülő ifjak fejét, mind a népiskolai növendékek lelkét, a legtöbb baj alapja, gyökere ottan van, hogy nem törődünk vele: miképen érvényesíti a leendő tanító, szerzett ismereteit az iskolában s élő tevékenységgel, (mely alatt nem a politizálást, körök szervezését, picul-is bank igazgatást s mindenképen vezető férfiúvá emelkedést és több efélet érték,) gyakorlatilag, igazán szemléletileg miként viszi át egy a reá bizott gyermekek lelkébe, hogy tanítása megtermékenyítette a magyar gyermek későbbi életét is.

Az kétségtelen, hogy a ma általános elterjedt tömegtanításnak (verbalizmusnak) szűkebb körre szorítása óhajtható s minden tanításunkat a munkálkodásnak, mint termékenyítő és üdítő napsugárnak kell hatni át. Munkára csak munka által lehet nevelni, mondta a nagy német bölcsész Fichte s ezt a bölcs elvet nem szabad valóságtalannul hagyni. De nem a kényszer munkát, hanem a munkálkodásnak szórakoztató methodikai felhasználását vigyük be a népiskoláinkba. — Ez lesz az igazi fegyver a hivatott tanító kezében, mely által nevelni, erősíteni, termékenyíteni fogja a jövő nemzedéket.

Jól tudom én, hogy a munka által való nevelés hallatára sok népnevelőnek háta borsózik s helyi, anyagi és több eféle kifogások emelésével huzódzik. De ismétlem, nem kényszer munkára gondolok, csak methodikai eszközre a munkában.

Nem mondok új dolgot, de mégis azon kell kezdenem, hogy a mi népiskolai (ev. ref. tiszántuli) egyoldalunak tantervünket tartom.

Egyoldalunak tartom azért, mert a megvalósításra kitűzött szép cél elérésére egy nagy csomó tanulni valót, ismeretanyagot olyan tömegben állít elibénk, hogy méltán tartják tantervünket tulterhelőnek, gyermekkinzóknak.

Egész népiskolai tantervünkben figyelmen kívül hagyták magát az életet. Tanításunkban magában nincsen élet, nincsen cselekvés, nincs anyag a mihez egyfelől mi kössük tanításunkat, másfelől növendékeink át vigyük alkotó, cselekvő erejüket.

Az ismeret anyag nagy halmazának a népiskola növendékeivel közlése magában véve alig is nevezhető tanítói munkának, nevelőinek pedig éppen nem. Az ismeret anyagot, ha egyszer a gyermek írni-olvasni megtanult, megszerezheti nálunk nélkül is, az iskola nélkül

is s ha mi mégis hat esztendőn keresztül fogjuk el a gyermeket mintegy az élettől, akkor kötelességünk nem csak az ismertanyagot nyújtani, hanem nevelni is, még pedig az életre nevelni.

Az új népiskolai tanterv, melyet a magyar közoktatásügyi kormány a múlt évben léptetett életbe, már nagy súlyt fektet arra, az újabban elfogadott elvre, hogy az életre neveljen. Az a tapasztalat, hogy az iskola nem nevelt, úgy szólván semmit sem adott a népnek az életre, nem könnyítette a megélhetés küzdelmét: indították arra a vezetőket, hogy új életet vigyenek magába a tantervbe s a *technikai nevelés által* mintegy alapvető munkát végeztessenek már a népiskolában és ez által megkönnyítsék a megélhetés küzdelmét s megoldani segítsenek a szociális kérdést és ne csak mutassák, hanem elő is készítsék a kivezető utat abból a helyzetből, melybe a theoretikus tanítás, az emlékező tehetség túlterhelése népiskoláinkat juttatta.

Hogy azonban a népiskola ezt a célt elérhesse, meg kell alapjában változni a tanítóképzésnek is. A mai rendszer mellett a tanító nincs methodikai munkásságra nevelve. A német szellem befolyása alatt tanulunk és tanítunk theoretikus paedagógiát, de még azzal sem törődünk, hogy ez a tanított paedagógia érvényesül-e, és ha igen: hogyan érvényesül az életben?

Épen azért, a jövő tanítói nemzedék előkészítőinek az eddig is követett helyes irányban, még fokozottabb mértékben kötelessége, hogy a leendő tanítót, a népiskola reáltantárgyainak *előtevékenységgel, gyakorlatilag, a valódi szemléltetés* alapján tanítására előkészítse, abba bevezesse, hogy az élő tevékenységet a teljes tananyagra kiterjesztvén: életet vihessen be a tanításba, mely később megtermékenyítse a keze alatt volt gyermek egész életét.

Hogy a tanítóképzésre nézve felállított ezen kívánalom mennyire szükséges, ezt azzal igazolom, hogy a mint a legteljesebb tételes törvény is rossz, egy annak végrehajtására képtelen, megbizhatatlan, hűtlen hivatalnok kezében: úgy a legéletre valóbb tanterv is csak üres szavak halmaza, *arra nem nevelt és nem képzett tanítóval*. De hivatkozom magára a technikai nevelés történetére, mert már historiai multja is van annak, hogy az életre nevelni, a tanításba életet, munkás tevékenységet bevinni, csak arra képzett tanítóval lehet.

Mikor ugyanis általában elterjedt Ruskin ama nézete, hogy minden nemzet ereje produktív képességétől függ, mert minél több produktív ereje van, annál több alappal rendelkezik a meggazdagodáshoz: belátták azt, hogy a nemzet erejét magában az emberben, ennek munkaképességében kell kifejleszteni.

Ez a szellem vezette a maroknyi dán népet, mely olyan fokára emelkedett a műveltségnek, a melyet nem találni sehol!

Ez a szellem vezette a Svédországban Salamon Ottót, egy dús gazdag, gazdasági iskolát végzett egyént, ki nagybátyjával összeszedte a gyermekeket, hogy azokat produktív munkára nevelje s ez által megélhetésüket biztosítsa. Ezek kezdetben fizettek azoknak a gyermekeknek, kik az általuk kezdeményezett irányban vezetve, gyakorlatilag is tudtak valamit előállítani, de mikor elvüket mindenik iskolába keresztül akarták vinni, belátták azt, hogy céljukat *csak arra képzett tanítók által érthetik el*.

E tapasztalat folytán nem a gyermekekre, hanem a leendő tanítókra, a tanítóképzésre fordította Salamon Ottó figyelmét. Tervezett és agitált, míg el nem érte azt, hogy végre minden megye köteles volt bizonyos

számu tanítót elküldeni semináriumába. Itt közölte többé már nem elméletileg, hanem gyakorlati uton a tanítói karral, a munkára nevelés technikáját; megismertelve velök a gyermekek életéből vett pszichológiai tanmenetet, megösmertetve mind azt az anyagot, a mit a gyermekek tárgyi életéből merítve, fel lehet dolgozni.

Ha tehát azt akarjuk, hogy az iskola megfelelően hivatásának, nagyon természetesen elsősorban azok vezetőit: a tanítókat kell erre a feladatra nevelni.

Fentebb röviden vázoltam, hogy mi volna a népiskola feladata, általánosan elterjedt újabban az a nézet, hogy a népiskola ennek a feladatnak csak a technikai nevelés által felelhet meg.

Példányképünk is van és ez az angol és amerikai népiskola. Ezek az iskolák nem az ismeretek halmazával és tegyük hozzá: elvont ismeretek halmazával törekcsenek hivatásuk magaslatára. Hiszen az ismeretek tömege elfárasztja, de nem élteni és táplálja a lelket s bármennyire igyekezzünk azon, hogy az iskola által nyújtott ismeret tömegéből minél több maradjon a gyermeknél, célunkat el nem érjük, mert az emberi elme, az iskolában szerzett ismeretekből csak azt tartja meg, a minek a megtartására maga az élet rákényszeríti. A ma adott ismeretek nem válnak egységessé, összefüggővé, mert az eszmei tartalomnak nincsen meg tárgyi köteleke. Már pedig, minél jobban elvonjuk a tárgyakat az élettől, annál inkább eltávolodunk magától a céltől. Az Angol iskola ezt a hibás irányzatot elvetette s magát az életet, úgy a milyen, viszi be az iskolába. Az angol iskola egyik vége műhely, a másik konyha. Feldolgozza teljesen a nép hivatásos és napi munkáját, de nem kenyérkeresetet hajtó munkával, mert az a munka nem a népiskola feladata — hanem az otthon végzendő teendőik tanításával. Megtanít tehát a ház gondozására. És mert a nép millió számra vonult a nagy városokba, hol a gyári munka nyomorában vészett el; minden igyekezetét arra fordította, hogy a népet már a népiskola által a mezőhöz kösse. Ezért vitte be az iskolába az előtermészetet. Itt magában az iskolában éli át a gyermek magát az előtermészetet s közreműködő munkájával járul mintegy annak életéhez. Nemcsak látja, nézi, szemléli, hanem óvja, védi, gondozza a természetet és ez által nem az elvont tételek, nem az ismeretek tömegébe jut, hanem magát az életet tanulmányozza. Maga a kézi munka megtanítása másod rendű kérdés, első a természet megfigyelése. Az ebben kifejtett munkásság párosulva van a lelki munkássággal, a nélkül, hogy kimerülés, túlterhelés állana elő. Eleven élet pezseg mindenik iskolában, a nevelés egyetemessé lesz s az élet ekként való megfigyelésével megnyílik a tanuló előtt maga a végtelenség. Látja és megérti: hogyan él az állat, a növény, kutatja és megismeri életmódját, szerveit, ezek rendeltetését s ezzel az ismerettel biztosítja magának magát a tárgyat, melyre az életben szüksége lesz. Vajon nem itt-e az alapja az angol vallásosságnak?

Egyfelől tehát az előtermészet, másfelől a köznapi munka érvényesül. Nem „kezdő művészeket,” nem kezűgyesítést produkál ez az iskola, hanem hozzá simul a reál anyaghoz, hogy életbeli dolgot reprodukáljon. És ime ebben ismerhető fel a technikai nevelés fő célja, hogy hozzá szoktatja a gyermeket, hogy nemcsak szóval nemcsak írásban, hanem rajzban, plasztikailag is ki tudja magát fejezni.

(Folyt. köv.)

Gyász-rovat.

Vadai Ferenc emlékezete.

A hevesnagykunsági egyházmegyét az utóbbi néhány évben érzékeny veszteségek sújtották. Gulyás Lajos, Dorogi Lajos s legutóbb Vadai Ferenc döltek ki kebeléből aránylag mindegyik idő előtt munkára kész s munkában izzó tevékenység teréről. Midhárom olyan név, mely nem mulhat el nyomtalanul hiszen áldásos emlékek tulragyog kedves működési körük szűkebb határain, mert családi, egyházi s köztársadalmi életük megannyi megragadó vonásaival példaként világol s hat sokak életében.

A Vadai Ferenc jelleme telve a legszebb vonásokkal, melyek embert s melyek református papot ékesítettek. Munkálkodik zajtalanul, szeret önzetlenül, szenved panasz nélkül. Az egyházi s társadalmi életnek alig van olyan tere, hol vezető, irányító módon ne buzgólkodnék, személyét háttérben engedi maradni, de a munka folyik s az eredmény biztos, feltűnést nem keres, lelke mélyéből kerüli a tüntetést, törtetést, ünnepeletetést, pózt, de a csendes, zajtalan munka, áldásos eredményekben csucsosodó tevékenység ott találja az elsősorban. Meleg szív, meleg kedély, érzékeny mások baja, szenvedése iránt, szelid a gyarlóságok kezelésében s bírálatában, segítő a szükségben, igazi pásztor a nyájban, csupa szeretet s kedveltség kedveskedni akarás nélkül, áldozatkész sip, dob, harsona nélkül; első a jótételben, utolsó, hol a jutalmat keresik vagy erőszakolják. Békés lélek, békeszerető a visszavonást szitók közt, békét eszközölő a versengők közt, béketűrő mások rossz indulatával szemben s lelke csendes békejét megőrizni tudó testi fájdalmaival, gyakori gyengélkedéseivel erői hanyatlásának érzetével, sőt az órákkal előbb már félreismerhetetlenül rőtörő halállal szemben. Kik halálát körülfalózták, kedvesei kik bucsuszavait könnyezve hallgatták, erezhették valamint Jézus jelenléte sugáros melegéből, ebből az igazi békességből a mit a világ sem nem adhat, se el nem vehet, a halódó lelkipásztor s családfő színtelenedő arcán, hunyó szemében nem a hipokratesi faciest, hanem a Krisztus békességét láthatták lenyomódva.

Nyugodtan vált el családjától azon biztos hitben, hogy Isten velök maradt s hogy újra megnyíló szemei ismét meglátják kiket alant sirva veszített el. Pedig családja iránt kimondhatatlan szeretettel viseltetett s családjához ragaszkodása példászerű volt. Mint földesi akadémikus rektor özvegyen maradt édes anyját azonnal magához vette s Törökszentmiklósról választatván rendes lelkészül, újra megnyitotta hajlékát számára, hol az csendes otthont, szeretetet tiszteltetést talált élte késő alkonyán bekövetkezett haláláig. Szinte példabeszédszerű volt messze környéken az a gyermeki ragaszkodás, melylyel a megboldogult az öreg „édes“-hez mint ő nevezte s hozzá utána mások is viseltettek. Az apátlanul maradt testvérét Sándort (később sarkadi rektor korán elhalt) tanulói pályáján folyton segítette s célhoz juttatta. Isten szép családdal áldá meg s mivel a lelkészi fizetés szűkös volt sok gyermeke taníttatására. gyermekeit éveken át maga készíté elő középiskolai pályájukra s ezzel egyidejűleg több növendéket is tanított, úgy hogy lelkészi irodája huzamos időn keresztül valóságos tanterem volt iskolai rendes felszereléssel, hol époly rendes órákat tartott, mint bármely nyilván-

vános intézet. Lelkészi dolgain kívül idejét állandóan itt töltötte s családja boldogságáért örömmel emelte két terhes hivatal nagy munkakörét s nem kisebb sulyu felelősségét szerető neje s szépen fejlődő gyermekei körében töltötte élete legédesebb óráit.

E nyájas családi kört szívesen keresték szerető barátok. Rendkívül hü, ragaszkodó s előzékeny nyájas barát dőlt ki benne, kinek szíve melegét baráti igaz szeretetét nála sokkal ifjabb tőle távol lakó kartársai is hálás érzelmekkel jóleső viszonzással tapasztalták. A ki vele néhány órát töltött megszerette e kedves, derült lelkü, szerető szívé egyszerű becsületes régi kálvinista karektert. Aránylag rövid zsinati működése alatt egész társaságnak lett mosolygó arcu központja kibeen a hasonkoruak a meghitt barátot, a fiatalabbak a nyilt atyai szívet azonnal fölismerték s léptek vele nem muló, a siron tul is holtig emlegetett bensőségteljes lelki közösségbe. Csak 60 éves volt, jó részt már a mai kor gyermeke s mégis mintha a gyermeteg kedély, romlatban szív, beszédes nyilttság, összerű erkölcsök s ideáisan nemes gondolkodás eszményeinek régiidőkből itt felejtett alakja lett volna.

Mint ember egyszerű, keresetlen viseletű s modoru természetes és puritán életmódban, felfogásban s erkölcsökben, komoly a munkában, nyájas az érintkezésben s derült és derüt takasztó a társaságban. Arca csodálatos kifejezője volt egyéniségének s lelki világának. Ha komoly volt is, átragyogott vonásain s azokon a beszédes szemeken néhány derüs sugár, mintha azt ragyogta volna, hogy ott benn béke van Istennel, emberrel, önmagával s ez ilyen lélek mindig örülhet s ha kedélyeskedett, ha tréfált, csendes humorán bizonyos komolyság ömlött el, mely a társalgás nemes színvonalt bármily körben mindig biztosítja. Hangadó soha sem volt, mégis mindig elsőnek tekintették szerepet nem keresett, mégis mindig munkálkodott, nagyra nem vágyott s a közbizalom minden téren fölkereste, másokat megbecsült s maga volt mindkört a legbecsültebb. Dolgai végzésében fáradhatatlan, még utóbbi éveken tapasztalt testi gyöngeségei mellett is folyton káplán nélkül maga látta el összes hivatalos teendőit.

Köztársadalmi téren bőven kivette részét minden kultur s humán munkából. Már mint szentmiklósi s. lelkész 1874-ben megalakította az önkéntes tűzoltó egyelet, melynek előbb főparancsnoka utóbb haláláig elnöke volt. Tevékeny részt vett a jótékony nőegylet létrehozásában, melynek emberbaráti céljait, mint az egyelet titkárja, hosszú időn át szeretettel szolgálta. A kaszinónak 20 éven át alelnöke s mint ilyen, a társaskör anyagi helyzetét s társadalmi életét nagyban előmozdította. Egyik szervezője volt az oly szépen működő Ref. Dalárdának, melynek nyilvános hangversenyt, mint állandó elnök évről-évről ő nyitotta meg alkalmi beszédeivel. Éppen halála napján is megnyitó beszédet kellett volna tartania, de ez fájdalom, örökre elmaradt, mint elmaradt akkor este a hangverseny is. A takarékpénztárnak 25 éven át igazgató tanácsosa, községi képviselő s megyebizottsági tag.

Osztatlan erejét azonban lelkészi munkásságára fordította. Híveinek valóban atyja volt, kihez minden bajukban bizalommal fordulhassak, mert a szerető szívé, nyájas szavu lelkipásztor egyforma atya volt mindenkivel szemben. Egyéniségének nagy varázsát fényesen tündökölteti az a körülmény, hogy lelkészi pályafutása alatt az ő közreműködése folytán egyesek ma egyház és iskola céljaira mintegy 60 ezer k. alapítványt tettek. Serkentetésére, vezetésére mellett új iskolák épültek,

tanítói állások szerveztettek, az egyházi épületek jó karba hozattak, a templom menyezete egészen megújított, új orgona épült, urasztali terítőket, szent edényeket ajándékoztak. Hü munkásságát az egyházmegye is méltányolta, tanácsbíróvá s utóbbi rendes zsinati képviselővé választván a mindenkor buzgó szolgát.

Életrajzi adatai: 1846. ápril. 19-én született Karcagon. A szegénysorsu földmives szülék gyermekökkel az elemi iskolát s ott alsó gimn. osztályt otthon végeztették, azután Debrecenbe ment, hol nélkülözések között de folyton tanulva 1864-ben érettségi vizsgát tett s 1868-ban elvégezte a theologiai tanfolyamot. Azután ugynevezett heverő diák, majd Kisujszálláson száraz káplán lett, onnan földesre ment rektorságra, hol 3 évet (1870 márc. 22. — 1873 márc. 23) töltött, meködésével, szeretetreméltó modorával a legjobb emlékeket hagyva maga után. Még ma is emlegetik nevét Földesen, hova később is többször ellátogatott. Ez év tavaszán tette le a kápláni vizsgát, mely után máj. 1-én Törökszentmiklóásra ment későbbi ipa mellé s. lelkészül majd annak halála után mint időközi s 1875. ápr. 18-tól egyhangú választás folytán, mint rendes lelkész működött f. évi febr. 3-án bekövetkezett gyászos haláláig. Előtte való nap még hivatalos gyűlésen vett részt, éjjel rosszul lett s az a jó szív, az a nemes, az a beteg szív reggelre megszűnt dobogni. Váratlan elhunyt a mely részvétet keltett az egész városban, sőt tul annak határain széles körű ismerői, tisztelői bánatos seregében. Febr. 5-én temették el a minden rangu rendű és válásu lakosok oly részvétele mellett, mely megkapóan bizonyította, mily szeretettel tisztelettel, becsüléssel viseltetett iránta az egész lakosság s a vidék, honnan szintén számosan jelentek meg kikisérni ez utolsó utra. Egyházmegyéje esperese, papsága a világiakból is több tanácsbíró, a vármegye képviselői mind igaz részvéttel osztoztak a család egyház és város mély gyászban. A templomban Török Imre parentálta el a szeretet emberét, a sirnál Sarkadi Nagy István bucsuzott a kedves halottól. A családon kívül gyászjelentést adtak ki az egyház, a kaszinó az önk. tűzoltó egylet, a takarékpénztár. Az egyház kegyelete s hálája jeléül sirkő állítását határozta el, de maradandóbb, Istennek tetőszöbbsz az az emlék, a mit a boldogult állított magának sok ezereknek szívében.

Aldott emléked itt él az én szívemben is, kedves halott, dicsőült Létek, s mikor emlékedet tisztelő szívem melegevel itt megújtom, akaratlan is köny szökik szemembe: Szerettelek, fáj, hogy nem látlak többet nyájas baráti kör meghitt falai közt de letöröm a könnyet; tudom, hol vagy, a jobb s nemesb lelkeknek utján eljutottál oda, oda készülök én is, hiszem erős hittel: A lélek él, találkozunk!

Püspökladány, 1907. ápril 14.

Kiss Ferencz.

KÖZÉLETÜNK.

Levél a szerkesztőhöz.

„Habemus Papam.“ Van esperesünk ezuttal kettő s, egyik a lemondott tiszteletbeli, a másik az ujonnan választott. Ámannaik talán? — szív szerint kívánunk

hü munkálkodása árán szerzett babérjain még hosszú nyugodt életet, emennek pedig a szeretet virágai, a béke olajága helyett tövisekkel szórjuk be megfutandó pályáját.

Szomorú, bánatos érzéseket vált ki lelkemből úgy a nyugalomba tért esperes körlevelének elégicus hangja, mint az a domahidai tendentiosus h iradás az esperesi hivatalra beadott szavazatok miként elszámolásáról, melyből hamis következtetést von ki tudósító, sőt correctió-jában már kényszerűség szüleményének declarálja azt az új rendszert, mely ma nekünk esperest adott, . . . valamint a Veress Imre barátom rövid reflexiója eme választásról s az ehez fűzött commentár.

Hogy a Berey József esperessé választása bevezetett tény és oly törvényes actus, a mihez kétely-gáncs nem férhet: ez szilárd meggyőződése, mert meg van a törvény kívánalma a többség, ha bár az csak egy szavazatban nyert is kifejezést. Hogy a bizalomnak e számszerűleg kevésnek látszó megnyilvánulása minő okokra vezethető vissza, azt Veress Imre sejtetni enged, de célzólag rámutat az esperesi körlevél is. Fáj lalni lehet, hogy ma már odajutottunk, hogy az ily bizalmi állások is, oly módon és oly eszközök forgalomba hozásával szándékoltnak betölteni, a mitől enyhén fejezve ki, a jó izlés elfordul.

Nem tartom a kór gyógyszerének a Veres I. ajánlotta medicinát, hogy a tisztviselői kar respective: az esperes tiszteletdíjban ne részesüljön, a mi terhes foglalkozását tekintve, különben is oly csekélység, hogy azért senki se fogja azt az állást ambiálni, sem azt, hogy 10 évi idő helyett csak 3 évre terjedjen megbízatása. Nem, mert ez esetben, „medicina pejus morbo.“

Az a mi bajunk, hogy nem szeretjük egymást, versengünk, nincs meg bennünk az a jellemvonás, a mi a Krisztus tanítványainak homlokán charecter indilibilis: a szeretet, a melyről minket a világ s egymást megismerhetnök s megértenök. És ilyen auspiciumok közt nyílik meg máj. 7-én e. m. k. gyűlése Kölcsey vármegyéjének székházában, ott, hol a mult és jövő ölelkeznek össze a lemondott és ujonnan választott esperesek személyében . . . s meglehet izgalmas jelene tek játszódnak le ott, hol a békesség szárnyai alatt kellene tanácskozni s építeni az Istennek országát, erősíteni a vallás kerítéseit, azét a vallását, mely mig tagjaiban él és a magyarság traditióit hirdeti templomaiban és iskolái falai között, lesz és él Magyarországon.

„Concordia res paravae crescunt discordia dilabuntur.“

És ha — mint Veress Imre barátom mondja s én is csodálom — nincs közöttünk valami kimagasló egyéniség u. n. „lumen mundi,“ akkor meg kellene becsülnünk, szeretettel üdvözlönnünk egy olyan alakját papi statusunknak, kiben, mint Berey Józsefben megvan az ideális becsvágy, hivatali hűség, mint személyében kitüntetőleg honorált a tractus, őt különböző bizalmi állásokra emelvén s mikor ő mindezekben elismerésre méltólag forgolódott: nem a legrappánsabb bizonyítéka volna-e a bizalom megvonásának, az esperesi hivatalra való megválasztásnál való mellőzése?

Sokkal eszélyesebb, és a közegyház érdekében álló dolgot cselekszünk, ha a választás tényében megnyugodva, közös erővel s az egyh. megye java s felvirágoztatásának munkájához fogunk a béke és kartársi szeretet jegyében haladunk. Excelsior!

Nyirmedgyes, 1907. ápr. 23.

Tukacs Lajos
ref. felkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A tiszántuli ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése május hó 28-án lesz. A püspöki hivatal.**

— **Tanulmányi ut.** A debreceni ref főgymnázium 36 tanulója több kollégiumi tanár és esküdt felügyelő vezetése alatt egy 5 napra terjedő tanulmányi kirándulást tett. Az ut Szolnok, Cegléd érintésével, Szeged, Arad, Temesvár és az Alduna gyönyörű völgyének a Vaskapunál végződő Kazán szorosnak, Orsovának és a nálunk rekedt török faluvégnek Adakaleh-nek megtekintésére terjedt. A kirándulást, mely rendkívüli fárasztó volta mellett feledhetetlen emlékekkel és értékes ismeretekkel gazdagította a lelket dr. Szabó Márton tervezte és vezette. És pedig páratlan előrelátással és gondnal. Utazás, elszállásolás, érkezés, látnivalók egymásutánja perenyi pontossággal előre megállapított. A jövőendő szabadságharcok hadvezéreinek lelkelakik az ilyen tehetségekben. Vezéreljék is diadalra ha szellemi fegyverekkel is a mi ifjainkat a kik derék, illedelmes, fáradságot tűrő edzett magyar fiuknak mutatkoztak a hosszú ut alatt.

— **A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye** ez idei tavaszi közgyűlését e hó 17., 18., és 19-én tartotta meg nagy érdeklődés mellett. 17-én szerdán előértekezlet volt, 18-án volt a tulajdonképeni közgyűlés és pénteken 19-én a fegyelmi és bírósági gyűlést tartották meg. Az egyházi elnöki székben Görömbey Péter esperes ült, mint világi elnök pedig Gencsy Albert volt ott. Bővebb tudósítást kérünk.

A debreceni főiskolai énekkar. 1907. évi április hó 20-án Turkeven a nepekerti pavilonban sikerült hangversenyt és táncmulatságot tartott, felerészben a „Debreceni Főiskolai Énekkar“-i zászló, felerészben pedig a „Turkevei Kossuth-szobor-alap“ javára. A pomás hangversenyt reggelig tartó táncmulatság követte.

— **A Magyar Fűvészkönyv** megjelenésének százados évfordulója alkalmából a M. Kir. Természettudományi társulat emlék ünnepélyen Diószegi Sámuelről Dr. Baresa János tanár által tartott emlék beszéd külön kiadásban is megjelenik. A füzetet melyben a magyar fűvészet és a debreceni kollégiumi fűvészkert története is benne van, szerző 40 fillér beküldése esetén bementve küldi meg. Tiszta jövedelme a debreceni ref. tanítóképzőintézetben ösztöndíj alapul szolgál.

— **Helyreigazítás.** E b. Lap 16-ik számában, egy esperesi körlevélből című cikkem 10-ik sorában ez olvasandó megszívlelés végett a Debr. Prot-ban is közleni stb. A következő oldalon pedig a 18, 19 sorban ez olvasandó: Bereyt nyilvánosan utódjának tekintette. Helyre igazítom Szabó L. lelkész társamnak a Correctioját is, melyben azt állítja, hogy egyházmegyénk tisztviselői nem a beadott szavazatok, hanem az összes egyházak szavazatainak általános többségével választottak. Ez tévedés, példával bizonyítom. 1899-ben is Havas és Berey állottak egymással szemben, mint tanácsbírójelöltek. Havas mellett több egyház volt annyival, a hány kettős szavazatot kapott Berey, tehát

kettővel-hárommal. De mert nem a szavazó egyházak hanem a beérkezett szavazatok száma volt döntő az e. m. gyűlés előtt, az pedig két egyenlő részre oszlott a gyűlés következő határozattal döntötte el a kérdést: A papi tanácsbírói hivatal eldöntésénél pedig, miután két egyén között az egyházak szavazatai egyformán oszlottak meg, más kisegítőt nem lát, mint azt, hogy a két egyforma számú szavazatokat nyert egyének között a sorsuzás döntsön, mely is megtörténvén Berey József n.-ecsedí lelkész lón a sors által e megyei papi tanácsbíróiságra kinutatva. (1899 máj. 3-iki jkönyv 3-ik száma). Ez a gyakorlat. Felfogás dolgában egyetértek Szabó barátommal mert szerintem is legfeljebb annyi szavazattal kellene birni egy egyháznak a hány lelkészi állomást tart fent. E felfogás mellett 1899-ben Havas volna tanácsbíróvá s hihetőleg most esperessé megválasztva. A mi késik, nem mulik, csak türelem és béke. Tegyük magunkévá azt a felfogást, hogy egy egyént csak egy ciklusra választunk képviselővé. Ez utját általáná a hierarchia kifejlődésének, fokozná az érdeklődést közügyeink iránt s módot nyujtana arra, hogy tehetséges s egyébként is érdemes lelkészeinknek ne a koporsójára tegyük elismerésünk koszoruját, hanem még életében halántékára. Veress Imre ref. lelkész.

— **Nyílt kérdés.** Budai János beregöszörményi lelkész ur a mult év végén előfizetési felhívást bocsátott ki Kis lap című gyermekeknek való olvasmányra. Feleségem távollétem alatt 5 példányra 4 koronával december 6-án 20 számú postautalvány mellett előfizetett az iskolás gyermekek számára. Vártuk a Kis lapot 2-3 hétig, nem jött. Ekkor levelező lapon reklamáltam, de eredménytelenül. Majd levelet irtam a szerkesztő urhoz semmi választ nem adott. Végül január 15-én 587 számú ajánlott levelet irtam hozzá felvilágosítást kérve, mély hallgatás. Gondoltam talán levelem eltévedt, tehát ezt is megreklamáltam és jan. 29-én a postahivataltól megjött a felelet hogy „címzetnek kézbesített“, és mindedig sem lap, sem előfizetési pénz, sem felvilágosító válasza nem méltatott, dacára hogy már 80 fillér postaköltséggel megtoldottam. Így kénytelen vagyok Buday János urhoz azután kérdést intézni, s mi lesz az előfizetési 4 koronával? Soltész János ombodi ref. lelkész.

— **Kolozsvár.** Az országos reform. tanár-egyesületnek 1907. május hó 22. és 23 napjain tartja Kolozsvárt, az ottani ref. kollégium alapítása háromszázados évfordulójának jubileumával kapcsolatos hatodik rendes közgyűlését. Ennek az ünnepségnek, melynek gazdag programja a szokott üdvözléseken, szakelőadásokon túl színházi szórakozással, kirándulásokkal is van fűszerezve: a kolozsvárire f. kollégium hangya szorgalommal és nagy készütséggel megírott története és Apácai Csere János emlékének felújítása adja meg az igazi értéket és jelleget.

— **A népiskolai törvényjavaslat.** Bevégződött valahára a hirhett törvény tárgyalása, melyet egyházunk és Magyarország szempontjából elleneznünk kellett, noha azon rendelkezéseit, hogy a néptanítók emberibb fizetésben részesítsenek, csak helyeselni lehet. Az egész javaslat érdemét legjobban jellemzi Bozóki Arpádnak Kunszertmártoni képviselőnek a tég

getlenségi pártból való kilepése azon okon, mert a párt a magyar nyelv jogait cserben hagyta és klerikalissá lett és a győzelmű lakoma, melylyel a néppárt a törvényt s azzal kapcsolatban Csernoch esztergomi kanonokot ünneplte. Csernoch indítványozta, hogy az apácák és szerzetesek is ezen törvényjavaslat keretébe bevétessenek és az ő fizetésük is kiegészítessék. Apponyi e javaslatot elfogadta, senki pedig elene fel nem szólalt. Ez a mai helyzet szignatúrája.

— **Egyházi törvények.** A második budapesti országos református zsinat által alkotott s Öfelsége által Bécsben f. évi február hó tizennegyedikén jóváhagyott és megerősített egyházi törvények Sass Béla debreceni református theol. akad. tanár és zsinati jegyző szerkesztésében Debrecen sz. kir. városa könyvnyomda vállalatánál, 270 lapon tizezer példányban megjelentek s a városi nyomda ügyvezetőségénél (Debrecenben, városháza) három korona ár és huszonnégy fillér portó beküldése mellett, portómentesen megrendelhetők. Kelt a magyarországi reformátusok debreceni főiskolájában 1907 évi ápril. hó 22. Sass Béla református theologiai akadémiai tanár a második budapesti országos református zsinat egyik egyházi jegyzője.

— **Emléktábla leleplezés.** A debreceni ref. kollégium oratoriumát, ahol 1849-ben az országgyűlést tartották e hó 28-án emléktáblával jelöli meg a főiskola ifjúsága. Nagy arányokban készül az ifjúság a leleplezésre. Délelőtt 9 órakor ünnepélyes istentisztelet lesz a nagytemplomban, melyet Jánosi Zoltán ev. ref. lelkész végez. Utána fél 11 órakor lesz a leleplezés, hol az akadémiai igazgató megnyitja után Dr. Ferenczy Gyula mondja az ünnepi beszédet. Varga Antal theologus Oláh Gábor ünnepi költeményét szavalja: a főiskolai énekkar pedig hazafias dalokat ad elő.

— **Templomjavítás.** A nagykörösi ref. egyház több százados ódon temploma tornyának újraépítésére az egyházzgazdasági gyűlés 45.000 koronát szavazott meg. Ugyan e célra a városi közgyűlés 15.000 koronát adott, egyesek pedig körülbelül 5500 koronát.

— **Egyházmegyei gyűlések.** Most folynak az egyházmegyei gyűlések és lelkészi értekezletek. Tisztelettel kérjük lapunk barátait, hogy a közügy érdekében tudósítást küldeni ne terheltessenek.

— **Tisza István gróf beiktatása.** Tisza István grófnak, a dunántúli ref. egyházkerület új főgondnokának beiktatási ünnepségére nagy készülődések folynak Pápán. A beiktatás április 30-án lesz a következő módon. A beiktatás előestéjén, április 26-án kivonulás az álmáshoz a főgondnok és a vele érkező vendégek fogadására. Este nyolc órakor ismerkedés a Griff-szálló nagytermében. Április 30-án délelőtt tíz órakor a kerületi közgyűlés megnyitása a pápai ref. templomban. Alakulás. Jelentés a főgondnokválasztásról a vonatkozó jegyzőkönyv felolvasásával. Küldöttség kinevezése a főgondnoknak gyűlésbe való meghívására. Antal Gábor püspöknek az eskü letetésére felhívó beszéde. A gyűléseket éneke. A főgondnok válasza az üdvözlésre. Küldöttségek tisztelgése Záróbeszéd. Délután két órakor közebed a Griff-szálló nagytermében.

— **Lelkésztalálások.** Pecsénye András királyhelmeci segédlelkészt a kispécsi (alsó-zempléni egy-

házmegye); Horkay Barna veresmarti lelkészt pedig a kistarkányi (Alsó-Zemplén) gyülekezet egyhangulag lelkészévé választotta.

— **Nagypénteki ref. Társaság.** Kemény Kálmánné báróné és Haypál Benő elnöklésével a budai református templomban tartotta nagygyűlését előkészítő értekezését Takács László gondnok jelentéséből kitűnt, hogy az árvák gondozása, az intézet fejlődése, a közreműködők buzgó fáradozása s a nagylelkű támogatók segítségnyújtása következtében folyvást kedvező hatással mozog; a földvételek a gazdálkodásra kedvező hatással voltak, a növendékek foglalkoztatása a háztartásban sikeresnek bizonyult a munkaképességig fölnevelt árvák egy része már a gyárakban keres és visszatéríti a ráfordított költségeket. Viszont, igen nagy a fölvételt kérők száma a kik közül sokat, az eszközök elégtelensége miatt el kell utasítani, ezért a tagok s a közönség további támogatása nagyon is kívánatos. A jelentés élénk érdeklődést keltett, némely pontjai tüzetes megvitatást kívántak, a mely a nagygyűlésen fog megtörténni. A nagygyűlés április 26-án (pénteken) délután öt órakor lesz a budai református templomban (II. ker. Szilágyi Dezsőtér). E nagygyűlésen választják meg az új tiszteletbeli elnököket és választmányi tagokat.

— **Bodnár János szentmártoni lelkész gyász.** A nagybányai egyházmegyének egyik legöregebb és legismertebb papi alakja Bodnár János szentmártoni lelkész, ki buzgó faradhatatlan tevékenységével építi már félszázad óta kis egyházát. Ebben a munkában hű segítőtárs és támasz gyanánt állott oldalán jó felesége Bartók Petronella, szép ároni család anyja, maga is régi papi család ivadéka. A szép tisztes vénységben megöregedett matróna, messze papi és tanári körök kedves ismerősének halálát tudatja az alábbi gyász levél, melyet megilletődött szívvvel az elköltözöttnek csendes nyugalma kívánva, özvegyen maradt társának és övéinek részvétünk jelentve emlékezetnek okáért is ide iktatunk: Alulírottak a megtört szív fájdalommal jelentik, hogy Bodnár Jánosné szül. Martonfalvi Bartók Petronella április hó 19-én reggeli 2 órakor, 74 éves korában elhunyt. A drága halott földi részei az ev. ref. egyház szertartásai szerint április hó 21-én délután 2 órakor fognak Kakszentmártonban örök nyugalomra helyeztetni. Kakszentmárton, 1907. április hó 19. Áldott legyen emlékezte! Nyugodjanak békében hamvai! Bodnár János férje. Bodnár Lajos és neje Balyi Hermin. Bodnár Antal és neje Keleti Kornélia gyermekei és menyei. Bartók Károly fitestvére. Bodnár Margit Bodnár Kornélia Bodnár Antal Bodnár Endre Bodnár Elluska Bodnár Mariska Bodnár Béla Bodnár Erzsébet Bodnár Ilonka unokái. Számos rokonai az egész Bartók család és tisztelői.

Tartalomjegyzék: Egy utazás. Vándor. — Konvent. Dr. Ferenczy Gyula. — Az iskola és társadalom. Kutasi Károly. — Az evangéliom és korunk szociális küzdelme. Hajdu Péter. — Tanügy: Ujabb irány és eszköz népiskolai nevelésünkben. — Gyász-rovat: Vadai Ferenc emlékezte. Kiss Ferenc. — Közéletünk: Levél a szerkesztőhöz. Tukaes Lajos. — Különfélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A bihari ref. egyházmegyébe kebelezett csökmői lelkészi állásra, a melynek jövedelme lakáson és házi kerten kívül 1. készpénz 170 kor. 2. 37 mm. és 60 kgr. kétszeres buza, 3. 29 mm. 60 kgr. árpa, 4. 1600 négyszögölével számítva 26 köblös 219 négyszögöl szántó, 2 köblös 1486 négyszögöl kaszáló földből álló egy egész állományú külbirtok, 5. Hatnyolcad állomány után járó nádlási illetőség, a mely szintén földbirtok, 6. egy egész állomány után legeltetési jog. 7. Két öl tűzifa a lelkészi udvarra beszállítva és 8. stóla A javadalom 1667 kor. 60 fillérre értékelte, az egyház első osztályu. Pályázók szabályszerűen felszerelt kérvényeiket f. évi május hó 26-ig Sulyok István espereshez Nagyváradon (posta helyben) terjesszék be. Az állás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó és a megválasztott egyházmegyei statutum szerint az előd által eszközölt beruházásokat megváltja.

Debrecen, 1907. ápr. 25.

Kiss Áron,
püspök.

Első magyar — villamos erőre berendezett —
hangszergyár.

STOWASSER J.

cs. és kir. udv. hangszergyáros

☎ a m. Kir. zeneakadémia, színházak, hadsereg, művészek stb. szállítója ☎

Budapest, II., Lánchíd-utca 5.

Ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű vonós-, huros-, fuvó- és ütőhangszereit.

65 forinttól minden árban kapható.

Az összes hangszerek javítása különleges szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezeség minden hangszernél. Arjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentve küldetik. — Kivétel nagyban és kicsinyben.

KALMÁR ÉS ENGEL

MÓTOR- ÉS GÉPGYÁRA

BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 18.

Ajánlja egy cseplőgépet, mint malomüzemre legegyszerűbb benzinmotorjait, benzinlokomobiljait, valamint szivógázmotorjait, melyek V., Lipót-körut 18. bármikor üzemben megtekinthetők.

Teljes jótállás
kittűnő cséplésért! **Egyedül létező újdonság!**

Ezen motorok egyenletes járásaik és bámulatos egyszerű szerkezetük folytán bármely legjáratlanabb ember által is azonnal könnyen kezelhetők.

Arjegyzék ingyen! ————— Olcsó árak részletfizetésre

SZABÓ SÁNDOR

képesített építőmester építési irodája és festékgyára
DEBRECEN, Kölcsey-utca 18.

Egyházi és iskolai építkezések tervezete és kivitele felsőbbhatóságilag helybenhagyott vagy a közigazgatás ügyi minta terve alapján.

Tervezetek és költségvetések készítése vagy azok felülbírálása a hely színén is.

Építkezési kölcsönök ajánlása és lebonyolítása

Szabadalmazott gyorsan száradó és szárító víz-elszigetelő festék gyár falak, nedves helyek szárazzák tételére, Vihar és időjárásálló **homlokzat festékek, zománczmáz, klozetek, fürdőszobák, konyhák falainak vízmentes bevonására.** Gyorsan száradó kemény és puha padló festékek mindféle színben.

Teljesített építkezésekről, végzett munkálatokról bizonyítványok és elismerő okiratok.

SZABÓ SÁNDOR

képesített építőmester építési irodája és festékgyára
Debrecen, Kölcsey-utca 18.

**Gummi és rézbélyegzők
állandó festékpárnák,
számozógépek,
rézpecsétnyomók és
izléses nyomtatványok**

gyorsan, ponosan és olcsón

DEBRECEN, Simonffy-u. 5. sz. alatt kapható.

Király balzsam

Köszvény és csusz ellen.
Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél esikarításnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghűléseknél, **fog** és **fejfájás**nál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 65 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!**
hires
mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszaru” gyógyszer-tára a hol mindnn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek eredeti árakban szerezhetők be.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHAZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogástalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműveikben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.
Szent Bibliát és emléklapokat különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószekeken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok f. huzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még szám. s e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikke nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerinti stílusban, levéltári irománytartó fedeleket.*

Orgona - Harmoniumok.

A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes **huros-, vonós- és fuvó-hangszereit**, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda!

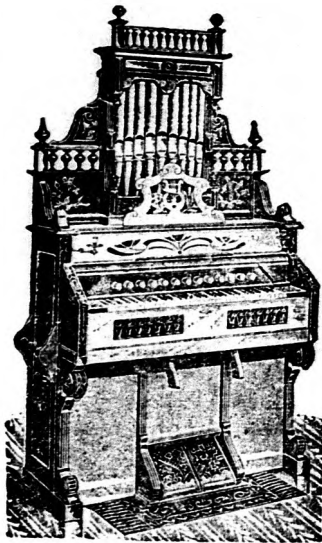
mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe **hangfokozó-gerenda** 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányu (Rákóczi) **Tárogató**; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. **Arjegyzék** minden egyes hangszerről külön, kivanatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Értesítés. Van szerencsém a t. közönség szives tudomására adni, hogy **Melocco Péter** budapesti betonáru gyáros debreceni fióktelepét saját számlámra átvetem és azt **tetőfedési vállalatommal** fogom tovább vezetni. A munkálatokat a legjobb munkaerőkkel és legjobb anyagokból készítetem, miáltal t. rendelőim teljes megelégedését óhajtom elérni. Midőn tisztelettel kérem, hogy nagybecsű bizalmukkal **Lukács Vilmos** maradtam kiváló tisztelettel Debrecen, Hatvan-utca 5. szám.

Elvállalok = **beton-munkát** cement és gramindelemű nittó lapokkali burkolást, fayence-lap burkolást. műkö lépcsők és lábozatok készítését, csatornázásokat szab. karmantus betoncsövekkel, hidak és áttereszek építését stb.

Tetőfedési munkák szabadalmazott Eternit asbest cement palával.

Aszfalt lemezzeli egyszerű és kettős ragasztott fedés. Facement tetők készítése. Nedves falak elszigetelése.

Állandó raktár: Kitűnő minőségű Portland és román cementből, stuccatur és alabastrom gipszből, köfedél-lemezek elszigetelő lemezekből, tűzálló (chamotte)-tégla, Carbolinum, fedéllapok stb.

HEGEDŰS és SÁNDOR

prot. irodalmi könyvkiadóhivatalában Debreczenben 2 kor. havi részletfizetésre megrendelhető:

A legelső magyar protestáns egyháztörténet. (Képes diszmunka.)

Most jelent meg:

A MAGYAR EVANGÉLIOMI PROTESTÁNS EGYHÁZ TÖRTÉNELME

Farkas József, Kovács Sándor és Pokoly József közreműködésével

Szerkesztette: ZSILINSZKY MIHÁLY.

Könyvtári félbőr-kötésben 19 k. Közel háromszáz szöveggéppel, tizenkét melléklettel és számos kéz-
irathasonmással.

Csodálatraméltó, nemes küzdelem törté-
tének a vézolását tüzte ki feladatául ez az első
magyar protestáns egyháztörténet, amely
nemcsak hogy szép emléke az 1906-iki nagy
történelmi esztendőnek, hanem kiegészítője a po-
litikai történetnek is. Sőt, mivel a protestáns
egyház, valamint a magyar nemzet változatos,
eseményekben gazdag, fölemelő és magasztos
története sokszor egygyé olvad a kettős küzdelem-
ben, mivel mindkettőnek ugyanazok voltak a ve-
zérei, harcosai, vértanui, azért sok helyen egyik
a másik nélkül meg sem érthető. Korszakos
jelentőségüvé avatja még ezt a munkát az a
tény, hogy az nemcsak a magyar evangéliumi
protestáns egyház külső fejlődésének **történetét**
hanem a **belső életet** is felöleli, kiterjeszkedik
az egyházi élet, az iskolaügy és irodalmi élet
ismertetésére is, aminek révén joggal tarthatjuk
azt egy nevezetes történelmi korszak **művelő-
déstörténetének is.**

Megrendelő-lap.

Fizetendő Debreczenben.

HEGEDŰS és SÁNDORTÓL Debreczenben

*megrendelem Zsilinszky, a magyarországi Protestáns egy-
ház történelme című művet.*

*Előfizetési feltételek: Ezen mű ára 19 korona, fi-
zetendő 2 koronás egymásután következő havi részletek-
ben, szállítástól kezdődőleg, mindaddig, míg a teljes mű
vételára törlesztve nincs. Jogositva van a cég az esedé-
kes és le nem fizetett részleteket, a postaköltség hozzá-
számításával, a postai megbízás útján bevonni. A rész-
letek be nem tartása a részletfizetési kedvezményt meg-
szünteti és a mű teljes vételárát esedékessé teszi. A fi-
zetett részletek által még ki nem egyenlített része a kül-
deménynek a szállító cég tulajdonát képezi. Per esetén a
debreceni kir. járásbíróság illetékes. Az üzlet elfogadása
a cégnek fenntartatik. A fenti feltételek alapján ezennel meg-
rendelem a fentebb jelzett munkát 19 korona vételárért,
fizetendő a megrendelés keltétől kezdődőleg 2 koronás havi
részletekben Debreczen a Hegedűs és Sándor cég pénztáránál.*

Lakhely és kelet: Sajátkezű aláírás: .....

Állás: .....

*Az illetéki díjgyezék 30 tetele értelmében bélyegmentes. Olvasható aláírást
kértünk.*

Konfirmálások alkalmából

ajánljuk az

S. Szabó József által átdolgozott **Révész—Szo-
boszlay—Szabó: Konfirmációra elő-
készítő kátét** ára 30 fill.

Konfirmációi emléklapok fekete nyomással
1 drb. 4 fill., 100 drb. 3.60, csinos kék
körzettel 1 drb. 5 fill. 100 drb. 4.50, di-
szes aranyozott körzettel 1 drb. 6 fill.,
100 drb. 5.40

Konfirmáció ajándékul ajánljuk a **Rozgonyi
J. féle gyermekimkönyvet** diszes kö-
tésben 50 fill., 80 fill., 3 kor., 4 kor., és
5 korona árakban kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irodalmi könyvkereskedésében

DEBRECENBEN, Kossuth-utca 11. szám.

Löfkovits Arthur

==== órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. ====

Egyházi készletek, keresztelő edé-

nyek, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Baktai EGRY FERENCZ

== harangöntő ==
Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
== arany oklevelet nyert. ==

Ajánlja
harangöntő
műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállít

harangokat

bárminő súlyban, nemetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentösen küld.

Nagyon sok elismerő irat.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok ujjraöntésére, valamint új harangok és teljes harangesoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-dűéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modorúak. Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modorú haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok illetékel való újra szerelését és vertvas-harang állványokkal.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. -- Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debreczenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

☞ férfi, fiu és leányka ruha-üzlete. ☞

A járókelőket megálliitják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az tavaszi idény legujabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerezte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szövegekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra van fektetve, amennyiben a **szabott árak**, mely minden darabon ki-tüntetve látható, a leg-pontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPITVAOTTT 1845-ben.